

Öncü İşçi

Devrimci İşçi
Partisi'nin merkezi
yayın organı
Gerçek gazetesinin
ücretsiz ekidir
Sayı: 20
Ağustos 2016

Türkiye'de darbeler, sınıf mücadelesi ve emperyalizm (I)

İşçinin Programı

Kapitalistlerin işçi sınıfını sömürmekten ve bunun maddi temelini oluşturan üretim araçlarında özel mülkiyetten uysal biçimde vazgeçmeleri beklenemez. 1936-39 İspanya'sından 1970-73 Şili'sine kadar tarih, en reformist türden hükümetlere bile karşı kapitalistlerin yasadışı darbelerinin örnekleriyle doludur. Dolayısıyla, işçi iktidarı, burjuvazinin bu saldırganlığına cevap vermek üzere, başta işçi sınıfının çoğunluğu olmak üzere büyük kitlelerin, grevleri, sokak gösterilerini, öz savunmayı içeren seferberliği temelinde devrimci bir tarzda kurulacaktır.

(Devrimci İşçi Partisi programından)

İşçinin Sözlüğü

Darbe: Mevcut yönetimin, belirli bir grup tarafından zora dayalı yöntemlerle ve komplo ile devrilmesi ve iktidarın el değiştirmesidir. Hükümet darbesi de denir. Genelde bu tür girişimler ordu tarafından gerçekleştirilmektedir ve bu tür iktidar değişimleri askeri darbe olarak adlandırılmaktadır.

Cunta: Darbe girişiminin inisiyatif alan ve başarılı olduğu takdirde yönetimi ele alan grubun oluşturduğu kurul, yapı.

İhtilâl: Devrim kelimesinin Türkçe'ye Arapça'dan gelmiş karşılığı olan ihtilâl kavramı çokça darbe ile karıştırılmaktadır. İhtilâller geniş halk hareketlerine dayanır. Sosyal devrimlerde/ ihtilâllerde sadece iktidarın el değiştirmesinin ötesine geçen bir toplumsal sınıf yerine başka bir sınıfın hâkim konuma yükselmesi söz konusudur; bu süreçte üretim ilişkileri ve sosyal yapı köklü değişikliklere uğrar. İhtilâl kavramı bazı darbeleri olumlu şekilde anmak için kullanılmaktadır. Söz gelimi 27 Mayıs ya da 12 Eylül darbelerine sempatiyle bakan çevreler bu darbeleri ihtilal olarak adlandırmaktadır. Ancak bu tanımlama doğru değildir.

Askeri müdahale: Ordunun doğrudan yönetime el koymadığı, ama girişimleriyle hükümeti belirli bir yönde davranmaya, hatta istifa ettirip yerine kendi amaçlarına daha uygun bir hükümet kurdurmaya zorladığı durumlar için kullanılır. Kullanılan yöntemler arasında sokaklarda tank yürütmekten "muhtıra" vermeye (yani uyarı yapmaya) kadar değişik siyasi baskı usulleri vardır. 12 Mart 1971 ve 28 Şubat 1997, "askeri müdahale"ye uygun birer örnektir.

İşçi sınıfının bakış açısından Türkiye'de darbeler

Türkiye tarihinde en bilindik askeri darbeler 27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971 ve 12 Eylül 1980 darbeleridir. Ancak bu toprakların darbeler tarihi bu üç olayla sınırlı değildir. Osmanlı padişahlarından 12'si Yeniçerilerin kazan kaldırması olarak bilinen askeri darbeler sonucunda tahttan indirilmiştir. Bazıları öldürülmüştür. Osmanlı'daki son askeri darbe İttihatçı liderler Enver ve Talat Beylerin başını çektiği 1913 Babıali Baskını'dır.

Refahiyol hükümetini istifaya zorlayan 28 Şubat 1997 muhtırası, Cumhurbaşkanlığı seçimlerine müdahale etme amacı taşıyan 27 Ni-

san 2007 e-muhtırası darbe niteliği taşımamakla birlikte yakın dönemin askeri müdahaleleridir. Türkiye tarihi başarılı olanlar kadar başarısız darbe girişimlerine de sahne olmuştur. Albay Talat Aydemir'in adıyla anılan 1962 ve 1963 darbe girişimleri, 9 Mart 1971 başarısız darbe girişimi ve nihayet son günlerde yaşadığımız 15 Temmuz girişimi, başarısız darbe girişimlerine örnek olarak verilebilir.

Tüm büyük siyasal olaylar gibi darbelerin ve darbe girişimlerinin de arka planında sınıf mücadeleleri vardır. Darbeleri demokrasi kül-

türünün olmayışıyla, sivil toplum ile ceberut devletin karşı karşıya gelişiyle açıklayan ya da asker sivil bürokrasinin memleketi felaketlerden kurtarmak için siyasete ağırlığını koyması, balans ayarı yapması olarak gören yaklaşımlar yanlıştır. Darbeler ve darbe girişimleri ezen ve ezilen sınıflar arasındaki mücadelenin, ya da hâkim sınıfın kendi iç kavgalarının parlamenter sistem içinde çözüme kavuşmadığı koşullarda gündeme gelmiştir. Ekonomik krizler, daha doğru bir ifadeyle, sermaye birikiminin tıkanması darbelerin arka planını oluşturmuştur.

Emperyalizm ve askeri darbeler/müdahaleler

Türkiye'de Cumhuriyet'in başından itibaren, Batı emperyalizmi ile bütünleşme içinde kapitalizmin inşası stratejik bir perspektif olarak devlet yönetimine hâkim olmuştur. Batı ile bütünleşme Mustafa Kemal Atatürk döneminden başlayarak cumhuriyetin temel politikalarındandı. Türkiye, 1950 yılında Adnan Menderes'in Demokrat Partisi'nin iktidarı altında Kore Savaşı'nda ABD emperyalizminin saflarında yer almıştır. ABD emperyalizmine sunulan bu hizmetin karşılığında ülke 1952 yılında SSCB'ye karşı emperyalizmin askeri ittifakı olan NATO'ya dâhil olmuştur. NATO üyeliği ile birlikte Türkiye daha hızlı şekilde Batı emperyalizmine bağımlı hâle gelmiştir. Türk Silahlı Kuvvetleri (TSK) ise eğitim, organizasyon, askeri teçhizat gibi pek çok alanda NATO tarafından şekillendirilen bir ordu kimliğine bürünmüştür.

Daha sonra Türkiye ordusunun NATO'ya

bağlılığı askeri darbe ve müdahalelerde de yansımaları bulmuştur. 27 Mayıs, 12 Mart, 12 Eylül, 28 Şubat askeri darbe ve müdahalelerinin hepsi ABD ve NATO desteklidir. 27 Mayıs'ta darbe bildirisini okuyan Albay Alparslan Türkeş, TSK'nın NATO şube müdürüdür. CIA tarafından eğitilmiştir. 27 Mayıs'a giden süreçte Adnan Menderes'in ABD destekli Marshall Planı ile yetinmeyip SSCB ile ekonomik ilişkileri geliştirmeye yönelmesinin etkisi olmuştur. 12 Mart ve 12 Eylül'de ABD emperyalizmi çok açık şekilde anti-emperyalist yönelimli sol ve işçi hareketini bastırmak üzere darbeleri desteklemiştir. 12 Eylül darbesi olduğunda CIA Türkiye istasyon şefi ABD Başkanı Carter'a bilgilendirmeyi "bizim çocuklar başardı" sözleriyle yapmıştır.

28 Şubat 1997 askeri müdahalesinde Erbakan'ın Başbakanlık yaptığı Refahiyol hükümeti bir muhtıra ile istifaya zorlanmıştır. Bu

müdahalenin arkasındaki en önemli sebeplerden biri Erbakan'ın dış siyasetinin, burjuvazinin geleneksel ABD ve AB emperyalizmi ile bütünleşme stratejisi karşısında D-8 adıyla İslam ülkelerinin birliğine yönelmesidir. Batıcı-laik sermaye ile İslamcı sermayenin çıkarlarının karşı karşıya geldiği bu süreçte, ABD hiç şüpheye yer bırakmayacak şekilde 28 Şubat'ın yanında saf tutmuştur. Erbakan hareketi bölünmüş, Tayyip Erdoğan ve Abdullah Gül önderliğindeki "yenilikçi" hareketin temsilcileri bizzat ABD'ye giderek icazet almış ve AKP'yi kurmuştur. 2002 seçimlerinde iktidara gelen ABD icazetli AKP hükümetinin ilk icraatlarından birinin Irak işgalinde ABD'nin yanında yer almak üzere 1 Mart tezkeresini meclise getirmek olması boşuna değildir. Tayyip Erdoğan uzun yıllar ABD'nin Medeniyetler İttifakı'nın eşbaşkanı olmakla övünmüştür.

27 Mayıs 1960 darbesi

27 Mayıs 1960'da Adnan Menderes'in başında olduğu Demokrat Parti hükümeti, albaylardan oluşan bir cuntanın askeri darbesiyle devrildi. Kendisine Milli Birlik Komitesi adını veren cunta, darbe bildirgesinde askeri yönetimi partiler üstü ve tarafsız olarak tanımlanmışsa da esas olarak darbenin gerekçesini Demokrat Parti'nin ülkeyi baskı rejimine ve kardeş kavgasına sürüklemesi olarak göstermiştir. 27 Mayıs darbesi sonucunda Başbakan Menderes ve kabine üyeleri ile Cumhurbaşkanı Celal Bayar tutuklanmış, bu isimler meşhur Yassıada duruşmalarında yargılanmıştır. Yargılamalar sonucunda 15 kişi hakkında idam kararı verilmiş, Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan asılarak idam edilmiştir. Geri kalanların cezası ise müebbet hapse çevrilmiştir. Darbeye giden süreçte Demokrat Parti iktidarı parlamenter çoğunluğa yaslanarak bir baskı rejimi kurmuş, bu baskıya karşı İstanbul Üniversitesi başta olmak üzere öğrenci hareketleri yükselmiştir. 28 Nisan 1960'ta gerçekleşen öğrenci eylemleri darbeye giden süreçte önemli rol oynamıştır. Bu eylem-

lerde öğrenciler baskıya karşı çıkmış, Hürriyet sloganları atmıştır. Ancak orduyu harekete geçiren öğrencilerin talepleri ya da silahlı kuvvetlerin diktatörlük ve baskı rejimine karşı olması değildir. Esas sebep Türkiye'nin ekonomik gelişmesinde ve hâkim sınıfların içinde beliren çatışmalarda aranmalıdır.

Türkiye'de kapitalizm Cumhuriyet'in ardından devletin koruması ve desteğiyle gelişmiştir. Türkiye'de sermaye sınıfı ağırlıklı olarak ticaret sermayesi olarak var olmuş, modern kapitalizmin dayandığı esas güç olan sanayi sermayesi ise devletin kanatları altında gelişmiştir. Demokrat Parti iktidarının sanayi sermayesinin değil de ticaret sermayesi ve toprak sahiplerinin çıkarlarına uygun politikalar izlemesi sorunun esas kaynağıdır. Sanayi sermayesi dış ticarete koruma istiyordu, Demokrat Parti ise ithalatta görelilik olarak serbestlik yanlısı bir politika izliyordu. Sanayi sermayesi özel teşvik önlemlerinden, sanayiye destekleyici bir kredi politikasından ve tüm ekonominin sanayinin önceliklerine göre planlanmasından yanaydı. Bu istekler Demokrat Parti iktidarında karşılığını bulmadı. Tam tersine

Ziraat Bankası'nın tarımsal kesimi destekleyen kredileri Demokrat Parti iktidarı boyunca 10 kat artış gösterdi. Bu da yetmiyormuş gibi Menderes yönetimi sanayi mallarına fiyat denetimi getirdi ve özel sanayiye desteklemekte çok önemli rol oynayan Kamu İktisadi Teşekkülleri'nin yatırımlarını kısıtlamaya yöneldi. 1957-1958 yıllarında etkisini gösteren ekonomik kriz ise bahse konu çelişkilerin çok daha keskin biçimde gündeme gelmesine yol açtı.

27 Mayıs darbesi, ticaret sermayesi ve toprak sahiplerinin kırsal koalisyona karşı sanayi sermayesinin, memurları, öğrencileri ve kentlerde sayısı artmaya başlayan işçi sınıfını peşinden sürüklediği kentli bir koalisyona desteğini almıştır. Darbenin ardından Türkiye'de sanayi sermayesini koruyan ithal ikameci ekonomik model hâkim olmuştur. Nispeten dışa kapalı ekonomik yapı sayesinde düşük kaliteli üretim de yapsa yerli sanayi destekleniyor, büyüyüp serpilirdi. Devlet Planlama Teşkilatı 27 Mayıs'ın ardından kurulmuştur ve DPT'nin yaptığı planlar sanayi sermayesine kaynak aktaracak şekilde düzenlenmiştir.

